

Fra Mario Jurišić

AFRIKA DANAS (6)

U dosadašnjim prilogama ovoga napisa obrađeno je slijedeće:
I. **Opći pogled na afrički kontinent**; II. **Afrikanizacija Crkve** (SB, 1—1980, 77—89); III. **Muslimani i kršćani u Africi**; IV. **Veliki prijatelji muslimana** (SB, 2—1980, 170—180); V. **Trpeća Crkva u Africi** (SB, 3—1980, 283—293); VI. **Pokretači kršćanskih zajednica**; VII. **Bazične zajednice u Africi** (SB, 4—1980, 392—399); VIII. **Jesu li Africi potrebni misionari?** (SB, 1—1981, 81—92).

IX.

VRAČEVI — ZAPREKA EVANGELIZACIJI

Misionari se u Africi susreću s mnogim zaprekama koje im stoje na putu širenja Radosne vijesti. Najredovitije su slijedeće zapreke: velike udaljenosti, nedostatna materijalna sredstva, mnogojezičnost, slabi bračni moral, mnogoženstvo, zahtjevnost Evanđelja, nedovoljno poznavanje afričkog mentaliteta, odbojnost prema bijelom čovjeku, progonaštva u nekim državama... Vračevi su, međutim, jedna od većih zapreka bržem širenju Evanđelja u Africi.

Ovdje nije riječ o narodnim liječnicima, kojih u svakom narodu uvijek ima. Nedavno je stigla vijest iz Zambije, da je od vladajuće Ujedinjene partije nacionalne nezavisnosti i njezine vlade zatraženo da se poduzmu koraci za ozakonjenje prakse tradicionalnih vidara.

U Lusaki je jedna komisija, koja je zasjedala u veljači ove godine, pokazala veliko zanimanje za kulturne i ljekovite vrijednosti tradicionalne medicine. Ona je potaknula svojim preporukama ministarstvo zdravstva da okonča prikupljanje neophodnih podataka za legaliziranje tradicionalnih vidara. U Zambiji je prije nekoliko godina održano savjetovanje o vrijednostima tradicionalne medicine, njezinih metoda i lijekova.

Primjer Zambije slijede i druge zemlje. U maloj kraljevini Nguane Sobuza II. priznao je narodne liječnike. U Zimbabveu je veća pažnja posvećena pojedinim njihovim znanjima, a u Kamerunu postoji institut za proučavanje tradicionalne medicine.

Ovdje nije riječ o tim ljudima nego o velikom praznovjerju koje vlada u Africi i njegovim zastupnicima — vračevima.

Pojam i djelovanje vračeva

Vrač je čovjek koji se bavi praznovjerjem. To zvanje, po mišljenju Afrikanaca, prenosi se od oca na sina. No, ima slučajeva da »obični čovjek« nekomu učini kakvo »čudo«, npr. slučajno pogodi ishod neke bolesti, ili se ostvari neko njegovo predviđanje... Na taj način dotični postaje vrač, odnosno vračara, pa mu mnogi idu na savjet. Ovi su stekli svoj zanat vlastitom svojom sposobnošću, a ne nasljedstvom. Svaki takav čovjek dobiva na ugledu i postaje sve utjecajniiji kod ljudi što je više slučajeva bilo u njegovu korist.

Neki su vračevi poznati i javni, a za neke je teško doznati. Svatko se plaši tajnog vrača. Ljudi se čak plaše i misionaru očitovati takvog vrača. Vrač je za Afrikance čovjek koji sve zna, koji može sve učiniti, bilo dobro ili zlo. Misionar je za tajnog vrača najveći neprijatelj, jer propada njegov ugled i posao ako ga misionar otkrije.

S. Monika Okrugić, misionarka u Zambiji, kaže: *»Vrač ne gleda dobro djelovanje katoličkih misionara i Katoličke crkve. Ali, jednostavno se boji nešto učiniti protiv misionara, jer je uvjeren da je naš duh jači od njegova. Ipak, dobar ih se dio prije smrti obrati na kršćanstvo.«*

O vračevima su napisane knjige. Neki zastupaju da oni imaju psihičku moć nad svojim klijentima, neki da je u njihovo djelovanje umiješan vrag, ali većina smatra da je to trgovina. Tu ima najviše istine, jer vračevi u Africi imaju unosan posao i dobro žive. U nekim državama imaju i privilegije, pa i svoj »ured«, svoju uniformu, svoje teritorije, svoje molitve...

Bivši misionar u Zairu, o. Ivan Dragušica, govori: *»Velika je opasnost za evangelizaciju vračanje, čarolija i 'nabačaj' od strane susjeda. Tu nastaju mržnje i prolijevanje krvi. Uzrok je zaostalost i nepoznavanje prave vjere, pa i znanosti. Sve to iskorištavaju vračevi i pune svoje džepove.«*

Brat Ilija Dilber priča: *»Jedan čovjek je umro na misijskoj postaji. Pozvali su vrača da pronade krivca za smrt i da ispita čiji je duh ubitačan. I optužiše jednoga radnika koji je radio na bogosloviji. Morao je platiti 160 kvača. I on je umro u noći, kad nitko nije bio uz njega.«*

O. Balle pripovijeda: *»Netom se nešto dogodi, idu k vraču koji traži krivca, a to se skupo plati. Ukoliko ovaj ne pomogne, idu k drugome, koji uzme deset puta više. U težim slučajevima traže vrača specijalistu. Njemu plate taksi, jednu kozu dadu za žrtvu, drugu vraču i dobar iznos novca, i tako ostanu praznih džepova...«*

Afrika je kontinent koji se razvija društveno, politički, kulturno i vjerski. I Crkva i država se trude oko sprečavanja praznovjerja. Pa i narod želi da toga nestane, jer vidi kamo ih to vodi. Crnci vjeruju da će to najbolje bijelci iskorijeniti. Bijelci imaju sredstva protiv svih bolesti, nesreća, gladi, patnja..., pa i protiv toga. No, teško to ide. To potvrđuje i ovaj primjer: Vlada Kenije nedavno je objavila vijest da među kenijskim sportašima dolazi često do svađe i da zbog toga postaju veliki suparnici koji prave konkurenciju jedni drugima. Za osvetu jedni druge »pretvaraju« u vještice. Za takve slučajeve država potroši godišnje na lijekove i liječenje ogromne svote novca.

Psihologija Afrikanaca

Afrikanac vjeruje u slučaj. Koje god se zlo dogodi, netko je za to kriv. Oni slute da neke snage moraju biti u čovjeku. Strahuju pred osvetom pokojnika i vjeruju u znanje i moć čarobnjaka. Nesreća, smrt, požar, ugibanje stoke, poplava, udaranje groma..., nikada ne dolaze naravnim putem. Tome su uvijek krivi zločesti ljudi i osvetnički duhovi. Uvijek treba pronaći tko je kriv za sve to.

U selu Kral u Nigeru umro je Mateo, poglavica sela. Mještane je strah, jer nitko nije bio prisutan kad je izdahnuo. Ljudi ne žele da ih Mateov duh uznemiruje. Stoga sastaviše molitvu i izmoliše je za vrijeme sahrane: *»Mi nismo krivi za tvoju smrt. Ne znamo tko te je usmrtio. Uzmi njega sa sobom i ne šalji nam zle sne.«*

Neljudski čini

Vračeva riječ ima velik utjecaj i katastrofalne posljedice za pojedince i njihove obitelji. U mnogim afričkim državama jedno od glavnih sredstava gatanja jest »bacanje kostiju«. Zato se mrtvaci dobro osiguravaju pri ukapanju. Zakapaju ih u zemlju dosta duboko te na njih navale drva i kamenja... To se radi iz bojazni da vrač koji je na pogrebu ne bi izvadio kosti i s njima činio razne ceremonije. Vrač, tobože, iz kostiju čita budućnost, odgoneta nastalu nesreću, daje savjete, naloge, upute... Za sve to treba imati kosti mrtvoga čovjeka.

Dr. Julijan Kozinović, čije misli donosimo s obzirom na ovo pitanje, govori o jednom svom kolegi koji mu je pričao kako su našli jednu stanicu ubijenu i iznakaženu. Nekome se dogodilo zlo, i dotični je pošao k vraču. Vrač je bacio krivicu na stanicu. Stoga je stanicu trebalo ne samo ubiti nego i iznakaziti za počinjeno zlodjelo.

U Liberiji su ljudi izlazili na ulice i dizali ruke prema nebu. Šaputalo se da treba biti žrtvovan jedan čovjek da bi se postigao blagoslov

duhova za novoga predsjednika Liberije. Vrači su to najviše propagirali.

Kršćani i vračevi

Kršćani, posebno novoobraćenici, iako vjeruju u Boga i njegovu providnost, ipak se ne mogu tko lako otresti tog praznovjerja. Biskup Spaita iz Zambije veli: »Molite za moj narod, da se oslobodi od vjerovanja u toliko toga što ne postoji.«

Kćerku biskupove sestre odnio je krokodil. Nisu je našli, i to ja- više biskupu Spaiti (Zambija). Biskup veli: »Pošao sam tješiti obitelj, rodbinu i održao sam sv. misu. Seljaci su mi rekli da je kriva mala što je s njom bila. Ljudi su htjeli ići k vraču. Zabranio sam rekavši da je mala bila neoprezna i da je zato nastradala. Tako je na sve muke stvar završila.«

U Togu, priča o Bernardin Šulj, mnogi kršćani pokazuju da su jed- nom nogom u crkvi, a drugom u vračevu domu. Iznosi slučaj: »U školi imam 600 đaka koji pohađaju vjeronauk. Prije ispita pošli su k vraču da bi lakše položili ispit. On im je zatražio da mu donesu glave nekih životinja. Neki su napustili školske klupe i otišli u lov, da bi donijeli glave vraču. Kad su ih donijeli, ispiti su prošli, ali oni nisu položili. Navezanost na tradiciju velika je poteškoća za evangelizaciju.«

Spomenuti o. Balle iznosi mnogo slučajeva kako i kršćani nasjedaju vraču. »Prije pet godina vjenčao sam jedan mladi par. Nisu imali djece. Pošli su k vraču koji im je rekao da je to kriva jedna žena iz rodbine njezina muža. Poslije toga dvanaest je žena trebalo stavljati ruke u lonac kipuće vode. Učitelj-katolik je vjerovao: kojoj ženi najviše izgori ruka, ta je kriva da mu je žena nerotkinja. Mnogima je koža otpala, druge su morale u bolnicu, ali mlada učiteljica i dalje je ostala nerotkinja.«

Ovaj misionar donosi još dva slučaja: »Jedna kršćanka vjeruje da ju je urekla prijateljica njezina muža. Morao sam čak i jednoga ka- tehetu premjestiti jer je tvrdio da su mu stanovnici začarali ženu.« O. Balle nastavlja: »Da urok ima svoje djelovanje, to drže i animisti i kršćani. Smrt dolazi ako se ne uspije naći vrača koji će ih osloboditi od uroka. Na jednom mjestu, nakon jedne takve smrti, obdukcija je dokazala na pokojnikovu tijelu tragove otrovanja. Ali malo tko u to vjeruje!

Evo, baš pred nekoliko dana pozvan sam u kolibu Donatiana, dob- rog katehete. Već je 40 godina u službi Crkve. Pozvao me je da po- mognem njegovoj ženi, koja se pred dva dana 'pretvorila u vješticu'.«

Što činiti?

Da su vračevi veliko zlo Afrike, o tome nitko ne sumnja. Mnogi pitaju: zašto Afrikanci rano umiru? Istina, ima gladi, neishranjenosti, bolesti, manjka medicine . . . , ali vjera u zle duhove, opsjednuća, uroke, strah od vrača . . . , sve im to skraćuje život.

Zbog toga su misionari, koji šire Radosnu vijest, istinski osloboditelji od straha i glavni borci protiv praznovjerja. O. Ilija Barišić kaže: *»U poganskim plemenima ima svećenik. Svećenik je otac klana. Klan je više od obitelji, pa je svećenik i otac jedne velike obitelji. Kad se prinose žrtve bogovima, onda je obitelj na okupu, a svećenik-otac moli razne molitve, škropi vodom, zaziva duhove predaka po imenu, a potom prinosi žrtvu. On nije vrač. Nije vrač ni liječnik-travar, koji postoji u svakom plemenu. Dapače, on je pozitivna osoba. Ali vrač . . . «* Eto, protiv takvih misionari vode borbu.

Uza sve to, trebalo bi voditi računa o tradiciji i duši afričkog čovjeka. Nadbiskup Lusake mons. Milingo kaže: *»Misionari su tumačili Evanđelje odveć razumski, dok afrički čovjek doživljava stvarnost oko sebe cijelim svojim bićem. Afrikanci su po svojoj prirodi animisti. Oni svoje životne događaje tumače pod uplivom raznih duhova i uz djelovanje duša umrlih predaka. Njima treba simbolâ, obredâ, tradicije . . . «*

U Nigeriji npr. cvjetaju stotine sekti kršćanske i nekršćanske inspiracije. Uspjeh tih sekti je u tome što one vode računa o brigama Afrikanaca: o bolesti, smrti, praznovjerju . . . One precizno pokazuju kako se vladati u pojedinim situacijama, jer Afrikanci žive u svijetu znakova, koje bi Crkva trebala analizirati, a ne samo osuđivati.

Mons. Sanon, biskup iz Gornje Volte, veli: *»U određenim životnim situacijama afrički kršćani se nalaze pred prazninom, jer im kršćanstvo ne daje odgovor niti pruža sakramentalnu simboliku za te situacije. Zato se oni obraćaju svojoj staroj tradiciji koja ih osigurava tim simboličkim svijetom. U situacijama u kojima je život pojedinaca, klana, obitelji . . . ugrožen, kršćani su skloni tražiti odgovore i te znakove u tradicionalnoj religiji. Zato afrički teolozi trebaju prihvatiti tradicionalnu kulturu i u njoj naviještati Evanđelje. Tako bismo ljudima omogućili vjeru, koja neće biti iskorijenjena«.*

Zapažanja su na svome mjestu. Međutim, još će trebati mnogo vremena, napora i rada da se to pitanje iskristalizira. Misionari će sigurno učiniti lavovski posao koji će, uz Božju pomoć, sigurno uroditi plodom.